

Nr 36

Konstitutionsutskottets betänkande i anledning av proposition med förslag till lag om allmänna förvaltningsdomstolar, m. m., jämte följdmotioner.

I detta betänkande behandlas propositionen 1971: 30 med förslag till lag om allmänna förvaltningsdomstolar, m. m., jämte följdmotionerna 1971: 1389—1395.

Propositionens hemställan

Sedan Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen (prop. 1971: 1 bil. 4 s. 41) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på proposition om en omorganisation av förvaltningsrättskipningen, för budgetåret 1971/72 beräkna till Regeringsrätten ett förslagsanslag av 5 900 000 kr. och till Kammarrätterna ett förslagsanslag av 13 200 000 kr., har dessa frågor upptagits i *proposition 1971: 30* med förslag till lag om allmänna förvaltningsdomstolar, m. m. I nämnda proposition har Kungl. Maj:t — under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 20 mars 1970, den 14 januari 1971 och den 12 mars 1971 samt av lagrådets protokoll den 27 februari 1971 och den 8 mars 1971 ävensom av Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet den 24 juli 1970 (nr 1) och kyrkomötets skrivelse den 22 september 1970 (nr 1) —

A. föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om allmänna förvaltningsdomstolar,
- 2) förvaltningslag,
- 3) förvaltningsprocesslag,
- 4) lag om behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva vissa mål,
- 5) lag om ändring i lagen (1967: 64) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal,
- 6) lag om ändring i giftermålsbalken,
- 7) lag om ändring i lagen (1915: 434) om fullföljd av talan mot beslut i vissa ärenden rörande äktenskaps ingående,
- 8) lag om ändring i föräldrabalken,
- 9) lag om ändring i jordförvärvslagen (1965: 290),
- 10) lag om ändring i lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,
- 11) lag om ändring i lagen (1970: 998) om arrendenämnder och hyresnämnder,
- 12) lag om ändring i lagen (1933: 269) om ägofred,

- 13) lag om ändring i lagen (1952: 166) om häradsallmänningar,
- 14) lag om ändring i lagen (1952: 167) om allmänningskogar i Norrland och Dalarna,
- 15) lag om ändring i lagen (1950: 596) om rätt till fiske,
- 16) lag om ändring i lagen (1960: 130) om fiskevårdsområden,
- 17) lag om ändring i lagen (1938: 274) om rätt till jakt,
- 18) lag om ändring i vattenlagen (1918: 523),
- 19) lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled,
- 20) lag om ändring i lagen (1929: 405) med vissa föreskrifter angående tillämpningen här i riket av svensk-norska vattenrättskonventionen av den 11 maj 1929,
- 21) lag om ändring i brottsbalken,
- 22) lag om ändring i lagen (1940: 358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m.,
- 23) lag om ändring i lagen (1964: 541) om behandling i fångvårdsanstalt,
- 24) lag om ändring i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.,
- 25) lag om ändring i lagen (1968: 555) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket,
- 26) lag om ändring i lagen (1887: 42 s. 1) angående handelsregister, firma och prokura,
- 27) lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar,
- 28) lag om ändring i lagen (1942: 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar,
- 29) lag om ändring i lagen (1919: 240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet,
- 30) lag om ändring i lagen (1929: 116) om tillsyn över stiftelser,
- 31) lag om ändring i lagen (1936: 567) om domkapitel,
- 32) lag om ändring i lagen (1938: 96) om understödsföreningar,
- 33) lag om ändring i gruvlagen (1938: 314),
- 34) lag om ändring i lagen (1886: 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.,
- 35) lag om ändring i uranlagen (1960: 679),
- 36) lag om ändring i lagen (1966: 314) om kontinentalsockeln,
- 37) lag om ändring i lagen (1939: 608) om enskilda vägar,
- 38) lag om ändring i lagen (1941: 282) om sterilisering,
- 39) lag om ändring i lagen (1944: 133) om kastrering,
- 40) lag om ändring i lagen (1942: 350) om fornminnen,
- 41) lag om ändring i lagen (1960: 690) om byggnadsminnen,
- 42) lag om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag,
- 43) lag om ändring i byggnadslagen (1947: 385),
- 44) lag om ändring i lagen (1947: 529) om allmänna barnbidrag,

- 45) lag om ändring i lagen (1964: 143) om bidragsförskott,
- 46) lag om ändring i lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse,
- 47) lag om ändring i lagen (1950: 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket,
- 48) lag om ändring i lagen (1959: 73) med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.,
- 49) lag om ändring i lagen (1959: 118) om krigsansvarighet för liv- och och invaliditetsförsäkring,
- 50) lag om ändring i arbetarskyddslagen (1949: 1),
- 51) lag om ändring i skogsföreläggningsslagen (1963: 246),
- 52) lag om ändring i kyrkomötesförordningen (1949: 174),
- 53) lag om ändring i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap,
- 54) lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar,
- 55) lag om ändring i lagen (1948: 218) om sambruksföreningar,
- 56) lag om ändring i bostadsrättslagen (1971: 000),
- 57) lag om ändring i religionsfrihetslagen (1951: 680),
- 58) lag om ändring i lagen (1954: 243) om yrkesskadeförsäkring,
- 59) lag om ändring i lagen (1961: 257) om besvär över försäkringsrådets beslut,
- 60) lag om ändring i allmänna förfogandelagen (1954: 279),
- 61) lag om ändring i rekvisitionslagen (1942: 583),
- 62) lag om ändring i allmänna ransoneringslagen (1954: 280),
- 63) lag om ändring i lagen (1954: 579) om nykterhetsvård,
- 64) lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse,
- 65) lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker,
- 66) lag om ändring i lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen,
- 67) lag om ändring i lagen (1956: 618) om allmänna sammankomster,
- 68) lag om ändring i luftfartslagen (1957: 297),
- 69) lag om ändring i strålskyddslagen (1958: 110),
- 70) lag om ändring i lagen (1926: 1) innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdena,
- 71) lag om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74),
- 72) lag om ändring i lagen (1939: 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter,
- 73) lag om ändring i barnavårdslagen (1960: 97),
- 74) lag om ändring i lagen (1960: 408) om behörighet att utöva läkar-yrket,
- 75) lag om ändring i lagen (1963: 251) om behörighet att utöva tandläkaryrket,
- 76) lag om ändring i lagen (1965: 61) om behörighet att utöva veterinär-yrket m. m.,
- 77) lag om ändring i lagen (1960: 409) om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område,

- 78) lag om ändring i varumärkeslagen (1960: 644),
- 79) lag om ändring i patentlagen (1967: 837),
- 80) lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970: 485),
- 81) lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1971: 000),
- 82) lag om ändring i brandlagen (1962: 90),
- 83) lag om ändring i skollagen (1962: 319),
- 84) lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring,
- 85) lag om ändring i namnlagen (1963: 521),
- 86) lag om ändring i lagen (1963: 537) om gravrätt m. m.,
- 87) lag om ändring i lagen (1964: 322) med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för polisväsendet m. m.,
- 88) lag om ändring i lagen (1964: 829) om skyldighet för vissa städer att bidra till statsverkets kostnader för domstolsväsendet,
- 89) lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822),
- 90) lag om ändring i statstjänstemannalagen (1965: 274),
- 91) lag om ändring i lagen (1966: 293) om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall,
- 92) lag om ändring i lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda,
- 93) lag om ändring i lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål,
- 94) lag om ändring i lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.,
- 95) lag om ändring i smittskyddslagen (1968: 231),
- 96) lag om ändring i miljöskyddslagen (1969: 387),
- 97) lag om ändring i jordhävdslagen (1969: 698),
- 98) lag om ändring i lagen (1970: 244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar,
- 99) lag om ändring i lagen (1970: 375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling,
- 100) lag om ändring i lagen (1970: 390) med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underätterna,
- 101) lag om ändring i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering,
- 102) lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970: 988),
- 103) lag om ändring i förordningen (1961: 313) om förfarandet i anmärkningsmål,
- 104) lag om ändring i familjebidragsförordningen (1946: 99),
- 105) lag om ändring i förordningen (1967: 882) om studiemedelsavgifter,
- 106) lag om ändring i lagen (1964: 731) om trafiknämnder,
- 107) lag om ändring i förordningen (1965: 852) om ackord och avskrivning rörande vissa skatter,

- 108) lag om ändring i lagen (1920: 796) om val till riksdagen,
- 109) lag om ändring i kommunala vallagen (1930: 253),
- 110) lag om ändring i kommunallagen (1953: 753),
- 111) lag om ändring i kommunallagen (1957: 50) för Stockholm,
- 112) lag om ändring i lagen (1961: 436) om församlingsstyrelse,
- 113) lag om ändring i landstingslagen (1954: 319),
- 114) lag om ändring i militärsättningsförordningen (1950: 261),
- 115) lag om ändring i lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar,
- 116) lag om ändring i förordningen (1968: 576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
- 117) lag om ändring i lagen (1956: 2) om socialhjälp,
- 118) lag om ändring i förordningen (1951: 442) om förhandsbesked i taxeringsfrågor,
- 119) lag om ändring i förordningen (1957: 343) om oljelagring m. m.,
- 120) lag om ändring i förordningen (1957: 344) om oljeavgift m. m.,
- 121) lag om ändring i sjukvårdslagen (1962: 242),
- 122) lag om ändring i folkbokföringsförordningen (1967: 198),
- 123) förordning om ändring i förordningen (1970: 99) om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,
- 124) lag om ändring i lagen (1970: 296) om social centralnämnd m. m.;

B. begärt riksdagens yttrande över följande vid propositionen fogade författningsförslag, nämligen förslag till

- 125) kungörelse om ändring i förordningen (1968: 564) om tillfällig handel,
- 126) kungörelse om ändring i vapenförordningen (1949: 340),
- 127) kungörelse om ändring i vägtrafikförordningen (1951: 648),
- 128) kungörelse om ändring i förordningen (1940: 910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.,
- 129) kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan (1956: 617),
- 130) kungörelse om ändring i hälsovårdsstadgan (1958: 663),
- 131) kungörelse om ändring i byggnadsstadgan (1959: 612),
- 132) kungörelse om ändring i förordningen (1961: 568) om brandfarliga varor,
- 133) kungörelse om ändring i brandstadgan (1962: 91),
- 134) kungörelse om ändring i mönstringsförordningen (1961: 87),
- 135) kungörelse om ändring i förordningen (1968: 70) med vissa bestämmelser om injektionssprutor och kanyler,
- 136) kungörelse om ändring i hotellförordningen (1966: 742),
- 137) kungörelse om ändring i kungörelsen (1970: 113) om förevisning av brandfarlig biografilm;

C. föreslagit riksdagen att

- a) godkänna de i statsrådsprotokollet den 12 mars 1971 förordade rikt-

linjerna för organisationen av regeringsrättens kansli- och föredragandeorganisation,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för chef för regeringsrättens kansli med beteckningen r,

c) besluta att en kammarrätt i Göteborg inrättas den 1 januari 1972,

d) godkänna de i statsrådsprotokollet den 12 mars 1971 förordade riktlinjerna för kammarrättsorganisationen i övrigt,

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för president i kammarrätten i Göteborg med beteckningen o,

f) bemyndiga Kungl. Maj:t att den 1 januari 1972 inrätta dels nio ordinarie tjänster för kammarrättslagman med beteckningen o i utbyte mot nio sådana tjänster för kammarrättsråd och divisionsordförande i kammarrätten i Stockholm, dels sex ordinarie tjänster för kammarrättslagman med beteckningen o i kammarrätten i Göteborg,

g) bemyndiga Kungl. Maj:t att den 1 januari 1972 inrätta tjänster för kammarrättsråd i Co 1 i kammarrätterna till det antal som förordats i statsrådsprotokollet den 12 mars 1971,

h) till *Regeringsrätten* för budgetåret 1971/72 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 900 000 kr.,

i) till *Kammarrätterna* för budgetåret 1971/72 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 200 000 kr.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås tre nya lagar av central betydelse på den offentliga förvaltningens område: lag om allmänna förvaltningsdomstolar, förvaltningsprocesslag och förvaltningslag. Förslagen innebär dels att rättskipningen i regeringsrätten och kammarrätt omorganiseras, dels att allmänna förfaranderegler för förvaltningsdomstolar och förvaltningsmyndigheter införs.

Genom förslagen flyttas tyngdpunkten i den domstolsmässiga besvärspövnningen i förvaltningsärenden från regeringsrätten till kammarrätt. Kammarrätt får ställning av allmän förvaltningsdomstol närmast under regeringsrätten med i stort sett samma målområde som denna. I samband därmed byggs kammarrättsorganisationen ut kraftigt. Sålunda skall det i fortsättningen finnas två kammarrätter, den ena i Stockholm med Svealand utom Värmland samt Norrland, Östergötland och Gotland som domkrets och den andra i Göteborg med återstoden av landet som domkrets. Två av Stockholmskammarrättens avdelningar föreslås förlagda till Sundsvall. Antalet avdelningar i kammarrätt ökas från f. n. 9 till 15. Kammarrättsavdelningarna föreslås organiserade efter hovrättsmönster med en kammarrättslagman som ordförande och i princip ordinarie kammarrättsråd som övriga ledamöter.

För regeringsrättens del innebär förslagen att domstolen huvudsakligen får ställning av prejudikatinstans. Mål, som fullföljs från kammarrätt till

regeringsrätten, skall prövas av regeringsrätten bara om denna meddelar prövningstillstånd.

Tillstånd skall meddelas, om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att frågan prövas av regeringsrätten eller om det föreligger synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att resning annars skulle kunna ha beviljats. Som en konsekvens av regeringsrättens ändrade uppgifter föreslås att antalet regeringsråd minskas från f. n. 22 till högst 18. Vidare föreslås att den nuvarande ordningen, att regeringsrättens mål bereds i statsdepartementen och föredras inför domstolen av tjänstemän i departementen, skall upphöra. I stället inrättas ett eget kansli för regeringsrätten i vilket särskilda föredragande för domstolen ingår.

Grundläggande regler om förfarandet i mål hos regeringsrätten och kammarrätt föreslås meddelade i förvaltningsprocesslagen. Denna föreslås bli tillämplig även hos länsrätt, länskatterätt och mellankommunala skatterätten. Syftet med lagen är bl. a. att underlätta för den enskilde att själv föra sin talan vid förvaltningsdomstol.

Förfarandet i förvaltningsdomstol föreslås i princip vara skriftligt. Muntlig förhandling skall kunna ingå i handläggningen, när det kan antas vara till fördel för utredningen. Part föreslås få viss möjlighet att påverka frågan huruvida muntlig förhandling skall komma till stånd. Enskild part, som inställer sig vid muntlig förhandling, skall enligt förslaget kunna få ersättning av allmänna medel för sin inställelse, om rätten finner att han skäligen bör ersättas för inställelsen.

För förvaltningsdomstol föreslås gälla uttryckligt förbud att gå utöver vad som har yrkats i målet. Möjlighet skall dock finnas för domstol att utan yrkande besluta till det bättre för enskild, när det föreligger särskilda skäl och det kan ske utan men för motstående enskilt intresse.

Förslaget till förvaltningslag är avsett att bilda grundvalen för förvaltningsmyndigheternas handläggning av sina ärenden. Lagen syftar främst till att stärka den enskildes rättssäkerhet i hans mellanhavanden med myndigheterna. Vid utformningen av lagen har lagts särskild vikt vid att den skall tillgodose behovet av förfaranderegler i första instans, att reglerna skall vara så enkla och lättillgängliga som möjligt samt att lagen inte får äventyra kravet på snabbhet och effektivitet i förvaltningen.

Förfarandereglerna i förvaltningslagen föreslås uppdelade i två huvudavsnitt. I det första ingår sådana regler som kan tillämpas i stort sett i alla slag av förvaltningsärenden. Hit hör bl. a. regler om jäv, enskilds rätt att anlita ombud eller biträde, myndighets skyldighet att vägleda den som har gjort en ofullständig ansökan e. d., myndighets befogenhet att anlita tolk och ordningen för anförande av besvär över myndighets beslut. De flesta av reglerna är nya som allmänna föreskrifter betraktade. Några av reglerna, t. ex. reglerna om besvärstid, ersätter däremot nuvarande lagstiftning i ämnet.

Det andra huvudavsnittet i förvaltningslagen föreslås innehålla sådana

bestämmelser som är av särskild betydelse i ärenden där det är fråga om myndighetsutövning mot enskild, dvs. när myndighet utövar befogenhet att för enskild bestämma om förmån, rättighet, skyldighet, disciplinär bestraffning eller annat jämförbart förhållande. Sålunda föreslås bl. a. bestämmelser om rätt för sökande, klagande eller annan part i ett ärende att ta del av utredningsmaterialet i ärendet, myndighets skyldighet att underrätta part om detta material, parts rätt att muntligen lämna uppgift i ärende, myndighets skyldighet att ange skälen för beslut, varigenom den avgör ärende, och att underrätta part om innehållet i sådant beslut och om vad han skall iaktta vid klagan över beslutet. Samtliga bestämmelser är nya som allmänna regler betraktade.

Propositionen innehåller dessutom förslag till konsekvensändringar till lagen om allmänna förvaltningsdomstolar, förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen. Ändringarna går bl. a. ut på att i olika specialförfattningar föra in uttryckliga bestämmelser om huruvida besvär skall anföras hos Kungl. Maj:t eller hos förvaltningsdomstol. Härvid överges den nuvarande tekniken att beteckna även besvär, som skall prövas av regeringsrätten, såsom besvär hos Kungl. Maj:t. I stället anges i sådant fall att besvär skall anföras hos regeringsrätten. I konsekvens härmed kommer i fortsättningen uttrycket att talan fullföljs hos Kungl. Maj:t i princip att innebära att talan skall prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet. Som en konsekvens av ett av syftena med förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen — att åstadkomma enhetliga och generellt tillämpliga regler för förfarandet hos förvaltningsmyndigheter resp. hos förvaltningsdomstolar — har vidare de förfaranderegler som nu finns i olika specialförfattningar i stor utsträckning utmönstrats. Denna anpassning av specialförfattningar till förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen har hittills slutförts beträffande ett 50-tal författningar. Avsikten är att arbetet därmed skall fortsätta.

Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1971, såvitt angår förfaranderegler för länsrätt, länsskatterätt och mellankommunala skatterätten, samt i övrigt den 1 januari 1972.

Propositionen består av tre delar. *Del 1* innehåller de för riksdagen framlagda författningsförslagen. *Del 2* innehåller motiven och *del 3* författningsförslagen i de i det följande berörda lagrådsremisserna. Motiven i *del 2* utgörs främst av dels *lagrådsremiss den 20 mars 1970* (s. 1—232) som huvudsakligen behandlar förvaltningsdomstolsreformen och kompetensfördelningen mellan Kungl. Maj:t och förvaltningsdomstolarna (författningsförslagen återfinns i *del 3* s. 1—109), dels *lagrådsremiss den 14 januari 1971* (s. 238—666) som huvudsakligen avser förslagen till lagreglering av förfarandet hos förvaltningsmyndigheter och förvaltningsdomstolar (författningsförslagen återfinns i *del 3* s. 110—206), dels *lagrådets yttranden den 27 februari 1971* (s. 667—680) över

remissen den 20 mars 1970 och den 8 mars 1971 (s. 681—697) över remissen den 14 januari 1971, dels den egentliga *propositionen den 12 mars 1971* (s. 698—733) med slutliga ställningstaganden i samtliga frågor. Del 2 innehåller också (s. 734—737) en tabellarisk översikt över de olika författningsförslagen med angivande av författningens nummer i propositionen och i lagrådsremisserna. Såvitt gäller lag om allmänna förvaltningsdomstolar och förvaltningsprocesslag redovisas därjämte (s. 738) i särskilda tabeller paragrafvis propositionsförslagets motvarigheter i det till lagrådet remitterade förslaget.

Författningsförslagen och deras motiv återges inte i detta betänkande. I stället hänvisas till propositionen.

Motionerna

I ärendet har väckts sju följdmotioner, nämligen motionerna

1971: 1389 av herrar Boo och Svanström (båda c),

1971: 1390 av herrar Börjesson i Falköping och Norrby i Gunnarskog (båda c),

1971: 1391 av herr Eskel m. fl. (alla s),

1971: 1392 av fru Jonäng (c),

1971: 1393 av fru Kristensson (m),

1971: 1394 av herr Oskarson m. fl. (alla m) och

1971: 1395 av herrar Winberg (m) och Olsson i Sundsvall (c).

Hemställan avser

i motionen 1971: 1389: »att vid utskottets behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 30 beaktas vad i motionen anförts»,

i motionen 1971: 1390: »att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 30 beslutar att lagstiftningen skall träda i kraft den 1 januari 1973, dock att den såvitt angår förfaranderegler för länsrätt, länsskatterätt och mellankommunala skatterätten skall träda i kraft den 1 juli 1971»,

i motionen 1971: 1391: »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad i motionen anförts beträffande lekmanrepresentation i kammarrättsorganisationen»,

i motionen 1971: 1392: »att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 30 beslutar inrätta en kammarrätt i Göteborg och en i Sundsvall, samt

att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att inrätta erforderliga tjänster för den nya kammarrättsorganisationen»,

i motionen 1971: 1393: »att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär sådan utredning rörande lokaliseringen av den nya kammarrätten som ovan föreslagits»,

i motionen 1971: 1394: »att riksdagen måtte

1. med bifall till propositionens förslag om ikraftträdandet såvitt angår förfaranderegler för länsrätt, länsskatterätt och mellankom-

munala skatterätter besluta att lagstiftningen i övrigt skall träda i kraft den 1 januari 1973;

2. avslå förslaget om att två av Stockholmskammarrättens avdelningar skall förläggas till Sundsvall;

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att kammarrättsorganisationskommittén får i uppdrag att närmare utröna förutsättningarna för sammanträden med kammarrätten på skilda orter i Norrland i enlighet med vad i motionen anförts»,

i motionen 1971: 1395: »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition 1971: 30

1. beslutar att en kammarrätt i Sundsvall inrättas 1.1.1972,

2. bemyndigar Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för president i kammarrätten i Sundsvall med beteckningen o, i utbyte mot en sådan tjänst för kammarrättsråd och divisionsordförande i kammarrätten i Stockholm,

3. (i anslutning till C. f) i hemställan) bemyndigar Kungl. Maj:t att 1.1.1972 inrätta sju ordinarie tjänster för kammarrättslagman med beteckningen o i kammarrätten i Stockholm och en sådan tjänst för kammarrättslagman med beteckningen o i kammarrätten i Sundsvall, allt i utbyte mot åtta sådana tjänster för kammarrättsråd och divisionsordförande i kammarrätten i Stockholm,

att vederbörande utskott utarbetar erforderliga ändringar av författningstexter.»

Följdmotionerna avser alla den del av reformen som gäller omdaning av den domstolsmässiga besvärspövingen. Motionerna tar upp följande frågor:

1. Reglerna om prövningstillstånd för fullföljd till regeringsrätten (1971: 1389);

2. Frågan om lekmanamedverkan i kammarrätt (1971: 1391);

3. Lokaliseringen av den föreslagna kammarrätten för södra och västra Sverige (1971: 1393);

4. Frågan om kammarrättsverksamhet i Sundsvall (1971: 1392, 1971: 1394 och 1971: 1395);

5. Frågan om tidpunkten för de föreslagna reformernas ikraftträdande (1971: 1390 och 1971: 1394).

I det följande lämnas beträffande envar av de nämnda frågorna vissa uppgifter, bl. a. hänvisningar till propositionen beträffande de i sammanhanget aktuella lagförslagen och deras motiv m. m. Motionernas huvudsakliga innehåll anges även. Därutöver hänvisar utskottet till de tryckta motionerna.

1. Reglerna om prövningstillstånd för fullföljd till regeringsrätten

Lagförslag: 35 och 36 §§ förvaltningsprocesslagen (del 1 s. 19).

Bestämmelserna innebär att prövningstillstånd fordras för att få mål

som avgjorts av kammarrätten som överinstans prövade av regeringsrätten. Prövningstillstånd meddelas av regeringsrätten om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att frågan prövas av regeringsrätten (prejudikatdispens) eller om det föreligger synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att grund för resning föreligger eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Motivering: Del 2 s. 72—80 (dep.chefen)

- » 2 » 593 »
- » 2 » 692—694 (lagrådet)
- » 2 » 705 och 706 (dep.chefen)

(Nu gällande ordning: del 2 s. 7—8)

Förvaltningsdomstolskommittén: del 2 s. 19—24

Remissyttrandena: del 2 s. 46—51)

Motionen 1971: 1389: Någon form av ändringsdispens borde vara möjlig att öppna. Utformningen bör prövas av utskottet.

Anm.: Motsvarande ändring av gällande bestämmelser om prövningstillstånd för högsta domstolens vidkommande (se del 2 s. 11—12) har föreslagits i prop. 1971: 45 med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m. Förslaget har tillstyrkts av justitieutskottet (JuU 1971: 7).

2. Fråga om lekmanamedverkan i kammarrätt

Lagförslag: 11 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar (se även 10 och 12 §§ — del 1 s. 6).

Förslaget innebär att kammarrätten består av endast juristdomare (tre eller fyra). Enda undantaget avser mål om fastighetstaxering.

Motivering: Del 2 s. 85 (dep.chefen)

(Kammarrättens nuvarande organisation: del 2 s. 10)

Förvaltningsdomstolskommittén: del 2 s. 35—36

Remissyttrandena: del 2 s. 62—64)

Motionen 1971: 1391: Det är betydelsefullt att i vart fall beträffande vissa målgrupper lekmän bereds möjlighet att medverka i rättskipningen i den föreslagna kammarrättsorganisationen. I första hand bör detta gälla beträffande barnavårds- och nykterhetsvårdsmål. Domstolen bör då vara sammansatt av tre juristledamöter och två personer med erfarenhet av sociala frågor. Det sagda bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Anm.: Enligt den av riksdagen tidigare i år antagna lagen om skatterätt och länsrätt (prop. 1971: 14 och CU 1971: 9) handläggs de med motionen avsedda barnavårds- och nykterhetsvårdsmålen av *länsrätt* som underinstans. I länsrätt dömer lagfaren ordförande och tre eller fyra nämndemän.

3. Lokaliseringen av den föreslagna kammarrätten för södra och västra Sverige

Lagförslag: 1 § tredje stycket lagen om allmänna förvaltningsdomstolar (del 1 s. 4).

Enligt propositionens förslag skall det finnas två kammarrätter, därav en för södra och västra Sverige med säte i Göteborg.

Motivering: Del 2 s. 85 nederst—87 (dep.chefen)

» 2 » 723—724 (kammarrätsorganisationskommittén
m. m.)

» 2 » 727—728 (dep.chefen)

(Förvaltningsdomstolskommittén: del 2 s. 32—33)

Remissyttrandena: del 2 s. 61—62)

Motionen 1971: 1393: Motionären ifrågasätter om den nya kammarrätten för södra och västra Sverige bör få sitt säte i Göteborg. Tillväxten av en storstadsregion som Göteborg måste enligt motionären begränsas. Detta bör i första hand ske genom att nyetablering undviks. Ur denna och övriga lokaliseringspolitiska synpunkter bör annan förläggning övervägas. En utredning därom bör komma till stånd. Det får förutsättas att förslag till erforderlig ändring i föreliggande lagförslag kan föreläggas årets höstriksdag.

4. Frågan om kammarrätsverksamhet i Sundsvall

Lagförslag: 11 § första stycket andra punkten lagen om allmän förvaltningsdomstol (del 1 s. 6).

Enligt propositionens förslag skall två avdelningar tillhörande Stockholmskammarrätten förläggas till Sundsvall (som en Norrlandsfilial). Verksamheten där bör enligt förslaget börja samtidigt som förvaltningsdomstolsreformen i övrigt träder i kraft, dvs. enligt förslaget den 1 januari 1972.

Motivering: Del 2 s. 87 (dep.chefen)

» 2 » 724 (kammarrätsorganisationskommittén m. m.)

» 2 » 727 (dep.chefen i samråd med chefen för finansdep.)

(Förvaltningsdomstolskommittén: del 2 s. 33)

Remissyttrandena: del 2 s. 61—62)

Motionerna: I motionerna 1971: 1392 och 1395 begärs att den nya kammarrätsorganisationen skall — i stället för den föreslagna filialen i Sundsvall — tillföras en tredje självständig kammarrätt, främst för Norrland, med säte i Sundsvall. I motionen 1971: 1394 yrkas avslag på förslaget att förlägga en kammarrättsfilial till Sundsvall. I stället bör enligt motionärerna utredas möjligheterna att hålla kammarrättsting i Norrland.

Anm.: Styrelsen för lokalavdelningen vid kammarrätten av Jurist- och samhällsvetareförbundet har vid utskottets sammanträde den 27 april 1971 framfört synpunkter på vissa frågor om den nya kammarrätsorganisationen, främst tidpunkten för föreslagen filialbildning. Enligt styrelsens uppfattning bör denna anstå till dess erfarenheter vunnits av förvaltningsrättsreformens verkningar.

5. Frågan om tidpunkten för de föreslagna reformernas ikraftträdande

Enligt propositionen skall den föreslagna reformen i sin helhet träda i kraft den 1 januari 1972. I vissa delar föreslås den dock träda i kraft redan dessförinnan, nämligen i de delar den avser eller berör de nya länsrätterna och skatterätterna (länsskatterätterna och den mellankommunala skatterätten). Enligt propositionen föreslås därvidlag (lagförslagen 3, 8, 63, 73, 118, 122, 127 och 128 i del 1) ikraftträdande den 1 juli 1971, dvs. samma dag som lagen om skatterätt och länsrätt enligt förslag i prop. 1971: 14 avsågs träda i kraft.

Motivering: Del 2 s. 91—92 (dep.chefen)

» 2 » 605 »

Motionerna: I motionerna 1971: 1390 och 1394 uttrycks farhågor för att den nya kammarrättsorganisationen inte skall kunna byggas upp och få erforderlig slagkraft under den tid som återstår till årsskiftet. I båda motionerna yrkas därför att riksdagen nu fattar beslut om den nya organisationen men skjuter på ikraftträdandet ett år, dvs. till den 1 januari 1973. Enligt båda motionernas hemställan bör riksdagens beslut innebära bifall till propositionens förslag om ikraftträdandet såvitt angår förfaranderegler för länsrätt, länsskatterätt och mellankommunal skatterätt medan lagstiftningen i övrigt träder i kraft 1.1.1973.

Anm.: Vid behandlingen av prop. 1971: 14 beslöt riksdagen (CU 1971: 9) att Kungl. Maj:t skulle bestämma om ikraftträdandet av lagen om skatterätt och länsrätt. Beslut har därefter fattats att lagen skall träda i kraft den 1 juli 1971.

Utskottet

Genom propositionen framläggs förslag till en genomgripande förvaltningsrättsreform. Huvudförslagen avser dels en omorganisation av förvaltningsrättskipningen, dels en lagreglering av förfarandet hos förvaltningsmyndigheter och förvaltningsdomstolar samt dels översedda och delvis nya regler för kompetensfördelningen mellan regeringen och förvaltningsdomstolarna i fråga om administrativ besvärprövning. Förslagets bakgrund är det växande antalet förvaltningsavgöranden och deras allt större betydelse för den enskilde. Syftet är främst att öka den enskildes rättssäkerhet.

Den föreslagna förvaltningsdomstolsreformen innebär att kammarrätten byggs ut från en specialdomstol för huvudsakligen skattemål till en allmän förvaltningsdomstol närmast under regeringsrätten och att regeringsrätten görs till en renodlad prejudikatinstans. Förslagen får ses mot följande bakgrund.

Förvaltningsverksamhetens expansion har medfört en kraftigt ökad arbetsbelastning hos bl. a. regeringsrätten. Trots att antalet regeringsråd mer än tredubblats sedan 1945 och begränsningar införts i rätten att få skattemål sakprövade har det inte lyckats att nedbringa den besvärande

målbalansen hos regeringsrätten. Detta har lett till allvarliga olägenheter för förvaltningsrättskipningen, bl. a. långa väntetider för flera målgrupper, i första hand skattmålen. De långa väntetiderna har medfört betydande svårigheter för regeringsrätten att genom prejudicerande avgöranden vägleda rättstillämpningen på lägre nivåer. Även i övrigt har den stora arbetsbelastningen i regeringsrätten försvårat för domstolen att fullgöra denna funktion. De prejudicerande beslutens värde minskar sålunda om tiden inte medger utarbetande av fylliga och klaggörande motiveringar. Den nu gällande uppdelningen av regeringsrätten på inte mindre än fyra avdelningar har också gjort det svårt för domstolen att upprätthålla enhetlighet och konsekvens i rättskipningen.

Utskottet ansluter sig till den i ärendet allmänt omfattade meningen att det är uppenbart att det behövs en genomgripande reform på regeringsrättens område. I likhet med departementschefen och på de skäl denne utvecklat finner utskottet att den bästa lösningen består i en uppdelning av förvaltningsrättskipningens båda huvudfunktioner — att åstadkomma materiellt riktiga avgöranden och att svara för prejudikatbildningen — på två instanser. Detta bör — som föreslås i propositionen — ske genom att en allmän mellaninstans närmast under regeringsrätten får till uppgift att bära huvudansvaret för att materiell rättvisa skipas i de enskilda fallen medan regeringsrätten i stället svarar för vägledande avgöranden i rättsfrågor. Med en sådan uppdelning mellan förvaltningsdomstolarna bör regeringsrätten få förutsättningar att snabbt pröva de mål som fullföljs dit.

Även vad gäller den huvudprincip för reformen som innebär att man anknyter till den nuvarande kammarrättsorganisationen vid uppbygandet av den nya allmänna mellaninstansen biträder utskottet propositionens förslag.

Följdmotionerna i ärendet ifrågasätter inte reformens huvudprinciper. De tar i stället upp den föreslagna förvaltningsdomstolsreformens detaljutformning på vissa punkter. Utskottet kommer i det följande att särskilt behandla de delar av förslagen som berörs av yrkanden eller synpunkter i motionerna.

Ett väsentligt led i den föreslagna reformen avser införande av bestämmelser, enligt vilka mål som fullföljs från kammarrätt till regeringsrätten skall prövas av regeringsrätten bara om denna meddelar prövningstillstånd. Bestämmelsernas utformning i förslaget har främst betingats av önskemålet att regeringsrätten i första hand skall arbeta med den prejudikatbildande verksamheten. Propositionens förslag innebär att tillstånd skall meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att frågan prövas av regeringsrätten (prejudikatdispens). Vid sidan av prejudikatfallen skall talan endast få fullföljas i undantagsfall. Förutsättningen härför är att det finns synnerliga skäl att talan prövas av regeringsrätten, såsom att resningsskäl föreligger eller att utgången i

kammarrätten uppenbart beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

I motionen 1971: 1389 sägs att de föreslagna reglerna om prövningstillstånd är för snäva. Motionärerna anser att det bör vara möjligt att öppna någon form av ändringsdispens, dvs. en rätt till överprövning om det vid en förhandsbedömning befinnes att det förekommer anledning till ändring av kammarrättens domslut.

I likhet med departementschefen anser utskottet det vara en nödvändig förutsättning för reformen att dispensreglerna utformas så att den åsyftade funktionsfördelningen mellan den högsta instansen och mellaninstansen förverkligas. Att prövningstillstånd skall kunna meddelas av prejudikatskäl utan alltför snäv begränsning är då självklart. Skall syftet med reformen kunna uppnås måste utrymmet för prövningstillstånd vid sidan av prejudikatdispensen göras mycket begränsat. Utskottet anser därför i likhet med departementschefen det uteslutet att öppna möjlighet till någon form av ändringsdispens. En sådan ordning skulle nämligen, som departementschefen uttalat, leda till en måltillströmning till regeringsrätten av helt annan omfattning än den man behöver räkna med om möjligheterna till prövningstillstånd är praktiskt taget begränsade till prejudikatfallen. Därmed skulle de slutgiltiga avgörandena i målen fördröjas samtidigt som svårigheterna skulle öka för regeringsrätten att fullgöra sin prejudikatbildande uppgift. I ett system med ändringsdispens skulle vidare regeringsrättens arbetsbörda ökas genom att dispensprövningen måste bli betydligt mer omfattande jämfört med en ordning där prövningen i huvudsak gäller endast förekomsten av prejudikatfrågor.

Med hänsyn till det anförda och vad departementschefen i övrigt andragit i denna del anser utskottet det inte vara med reformens huvudsyfte förenligt att medge prövningstillstånd i vidare mån än som följer av propositionens förslag. Enligt utskottets mening ger de föreslagna bestämmelserna regeringsrätten möjlighet att bevilja prövningstillstånd — förutom i prejudikatfallen — i alla sådana undantagssituationer, där det skulle framstå som stötande för den allmänna rättskänslan om överprövning inte kunde ske. Utskottet biträder därför — med avstyrkande av motionen 1971: 1389 — propositionens förslag till utformning av regler om prövningstillstånd vid fullföljd av talan från kammarrätt till regeringsrätten.

Som departementschefen uttalat är det en ovillkorlig förutsättning för förvaltningsdomstolsreformen att mellaninstansen får tillräcklig slagkraft för att tillfredsställande svara för den slutliga rättskipningen i det övervägande antalet mål. Utskottet ansluter sig därför till departementschefens uppfattning att det är nödvändigt att bygga ut och förbättra den nuvarande kammarrättsorganisationen i såväl kvantitativt som kvalitativt hänseende.

Enligt propositionens förslag skall det i fortsättningen finnas två

kammarrätter, den ena i Stockholm med Svealand utom Värmland samt Norrland, Östergötland och Gotland som domkrets och den andra i Göteborg med återstoden av landet som domkrets. Stockholmskammarrätten föreslås omfatta nio avdelningar, varav två föreslås förlagda till Sundsvall. Göteborgskammarrätten föreslås omfatta sex avdelningar. Avdelningarna föreslås organiserade efter hovrättsmönster med en kammarrättslagman som ordförande och i princip ordinarie kammarrättsråd som övriga ledamöter.

I dessa delar har åtskilliga motionsyrkanden framställts. Lokaliseringen till Göteborg av en ny kammarrätt för södra och västra Sverige kritiseras i motionen 1971: 1393 ur lokaliseringspolitiska synpunkter. Enligt motionären bör annan förläggning av den nya kammarrätten övervägas. Frågan om kammarrättsverksamhet i Sundsvall tas upp i motionerna 1971: 1392, 1394 och 1395. I två av motionerna (1392 och 1395) begärs att den nya kammarrättsorganisationen skall tillföras en tredje, självständig kammarrätt — främst för Norrland — med säte i Sundsvall. I motionen 1971: 1394 yrkas avslag på förslaget att förlägga en kammarrättsfilial till Sundsvall. I stället bör enligt motionärerna utredas möjligheterna att hålla kammarrättsting i Norrland. Slutligen uttrycks i motionerna 1971: 1390 och 1394 farhågor för att den nya kammarrättsorganisationen inte skall kunna byggas upp och få erforderlig slagkraft under den tid som återstår till årsskiftet. I båda motionerna yrkas därför att riksdagen nu fattar beslut om den nya organisationen men skjuter på ikraftträdandet ett år, dvs. till den 1 januari 1973.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att den nya kammarrättsorganisationen inte bör koncentreras till en enda plats. En uppdelning på två enheter, därav en i Stockholm, som departementschefen föreslår framstår därvid enligt utskottets mening som en lämplig lösning i nuläget. Det finns visserligen åtskilliga skäl som talar för att inrätta också en tredje kammarrätt, för Norrland. Denna skulle emellertid åtminstone till en början knappast kunna omfatta mer än två avdelningar. Att bilda en administrativt självständig kammarrätt av så begränsad storlek torde — särskilt innan tillräcklig erfarenhet vunnits av reformens allmänna verkningar — inte kunna tillstyrkas. Utskottet kan därför inte ansluta sig till motionsyrkandena om inrättande redan nu av en särskild fristående Norrlandskammarrätt. I stället bör propositionens förslag om förläggning till Sundsvall av två avdelningar av kammarrätten i Stockholm godtas. Därigenom bör enligt utskottets mening kunna uppnås åtskilliga av de fördelar som en egen kammarrätt skulle innebära för Norrland. Genom anknytningen till den stora Stockholmskammarrätten bör det också vara möjligt att på ett tillfredsställande sätt bemästra de praktiska svårigheter i skilda hänseenden som kan uppkomma under de första åren efter reformens ikraftträdande. Så snart erfarenheter av den nya kammarrättsorganisationen vunnits, bör enligt

utskottet förutsättningarna att omvandla filialen till en självständig kammarrätt för norra Sverige prövas.

Av det sagda framgår att utskottet avstyrker yrkandet i motionen 1971: 1394 om avslag på propositionens förslag i fråga om filialbildning i Sundsvall.

Att den kammarrätt som skall ha södra och västra Sverige till domkrets förläggs till Göteborg är enligt utskottets mening riktigt. Härigenom får den nya kammarrätten en ur såväl rent geografisk som befolkningsmässig synpunkt central förläggning i domkretsen. En förläggning till Göteborg bör även vara ägnad att underlätta en tillfredsställande rekrytering till den nya kammarrätten. Utskottet kan därför inte tillstyrka förslaget i motionen 1971: 1393 om utredning rörande lokaliseringen av den nya kammarrätten.

De olägenheter som är förenade med nuvarande balansläge och väntetider i regeringsrätten är så framträdande att reformen av förvaltningsdomstolsorganisationen enligt utskottets mening bör komma till stånd så snart som möjligt. Det är givet att en så genomgripande reform fordrar ett noggrant förberedelsearbete. Utskottet är också medvetet om att ett ikraftträdande redan vid årsskiftet 1971—1972, som föreslås i propositionen, kan komma att medföra svårigheter i skilda hänseenden. Med hänsyn till det förberedelsearbete som redan utförts och under förutsättning att hithörande frågor prioriteras i erforderlig utsträckning bör det likväl enligt utskottets mening vara möjligt att klara en tillfredsställande uppbyggnad av den nya kammarrättsorganisationen i Stockholm och Göteborg under tiden fram till årsskiftet. Utskottet konstaterar att propositionens förslag vad gäller Sundsvall endast innehåller en målsättning att kammarrättsverksamhet skall börja där den 1 januari 1972. Utskottet förutsätter att så sker endast om de särskilda problem som kan vara förenade med filialbildningen då vunnit en tillfredsställande lösning. Är så inte fallet bör förläggningen av filialverksamhet till Sundsvall ske vid en senare tidpunkt.

Med hänsyn till vad utskottet sålunda anför avstyrker utskottet yrkandet i motionerna 1971: 1390 och 1394 om uppskov till den 1 januari 1973 med reformens genomförande.

Enligt propositionens förslag bör man vid utformningen av den nya organisationen i huvudsak kunna bygga på nu gällande regler i fråga om bl. a. ledamotsantal per avdelning och domförhet. Detta innebär bl. a. att kammarrätt även efter reformens genomförande vid avgörande av mål normalt kommer att bestå av tre yrkesdomare. I motionen 1971: 1391 sägs, att det är betydelsefullt att lekmän beredes möjlighet att medverka i rättskipningen i den nya kammarrättsorganisationen och att detta bör gälla i första hand barnavårds- och nykterhetsvårdsmålen.

Frågan om lekmannainflytandet i domstolarna har varit aktuell vid de senaste årens riksdagar. 1969 beslöts sålunda en reform av de allmänna

underrätternas organisation som påtagligt förstärkte lekmannainflytandet i underrätt. Principbeslutet vid 1970 års riksdag om inrättande av länsrätter för att på länsplanet avdöma bl. a. administrativa barnavårds- och nykterhetsvårdsmål innebär bl. a. att ett starkt lekmannainflytande införs på ett helt nytt område. Länsrättsreformen avses träda i kraft den 1 juli 1971. Härigenom tillgodoses önskemålen om lekmannainflytande på den administrativa rättskipningen i underinstansen. Ett lekmannainflytande i kammarrätt kan visserligen inte anses ha samma betydelse som i underinstansen. Skäl kan dock anföras för införande av en lekmannarepresentation även i kammarrätt. Åtskilliga praktiska svårigheter är emellertid förenade med införande av en ordning med nämnd eller annat lekmannainflytande i kammarrätt. Ett slutligt ställningstagande till frågan kräver enligt utskottets mening ytterligare utredning och bör ske först sedan erfarenheter vunnits av bl. a. länsrättsreformen. Utskottet vill i detta sammanhang hänvisa till att departementschefen i propositionen 1971: 45 angående fullföljd av talan till högsta domstolen m. m. inte anser sig kunna utan ytterligare utredning ta ställning till frågan om lekmannamedverkan vid rättskipningen i hovrätt. I propositionen förklarar departementschefen att han avser att vid senare tillfälle ta upp frågan om formerna för ett utredningsarbete på bl. a. detta område.

Av det sagda framgår att utskottet inte är berett att nu tillstyrka en ordning med lekmannamedverkan i rättskipningen i kammarrätt. Utskottet förutsätter emellertid att frågan upptas till övervägande i samband med bedömningen av det aviserade utredningsarbetet för hovrätternas vidkommande.

Utöver det nu sagda har utskottet inte funnit anledning till erinran eller eljest till något uttalande med anledning av propositionens förslag till förvaltningsdomstolsreform. Inte heller vad gäller förslagen till ny förfarandelagstiftning för förvaltningsmyndigheter och förvaltningsdomstolar och till nya regler för kompetensfördelningen mellan regeringen och förvaltningsdomstolarna har utskottet funnit anledning till erinran eller särskilt uttalande. Även i övrigt lämnar utskottet propositionens förslag utan erinran.

Hemställan

Utskottet hemställer
att riksdagen

1. med avslag på motionerna 1971: 1390 och 1971: 1394, båda såvitt nu är i fråga, antar det i propositionen 1971: 30 framlagda förslaget till lag om allmänna förvaltningsdomstolar (nr 1),
2. avslår motionerna 1971: 1390 och 1971: 1394 såvitt de avser tidpunkten för de föreslagna reformernas ikraftträdande och inte behandlats under 1,

3. förklarar motionerna 1971: 1392 och 1971: 1395, i vad de avser inrättande av en kammarrätt i Sundsvall, besvarade med vad utskottet anfört,
4. förklarar motionen 1971: 1391 besvarad med vad utskottet anfört,
5. med avslag på motionen 1971: 1389 antar 36 § i det i propositionen 1971: 30 framlagda förslaget till förvaltningsprocesslag (nr 3),
6. antar förslaget till förvaltningsprocesslag i vad det ej behandlats under 5,
7. antar övriga i propositionen 1971: 30 för riksdagens beslut framlagda författningsförslag (nr 2 och 4—124),
8. i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäler, att riksdagen inte funnit anledning till erinran mot de för riksdagens yttrande i propositionen 1971: 30 framlagda författningsförslagen (nr 125—137),
9. godkänner de i statsrådsprotokollet den 12 mars 1971 förordade riktlinjerna för organisationen av regeringsrättens kansli- och föredragandeorganisation,
10. bemyndigar Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för chef för regeringsrättens kansli med beteckningen r,
11. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971: 1393 beslutar att en kammarrätt i Göteborg inrättas den 1 januari 1972,
12. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971: 1394 i vad den inte behandlats under 1 och 2 godkänner de i statsrådsprotokollet den 12 mars 1971 förordade riktlinjerna för kammarrättsorganisationen i övrigt,
13. bemyndigar Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för president i kammarrätten i Göteborg med beteckningen o,
14. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1971: 1392 och 1971: 1395, båda motionerna i vad de inte behandlats under 3, bemyndigar Kungl. Maj:t att den 1 januari 1972 inrätta dels nio ordinarie tjänster för kammarrättslagman med beteckningen o i utbyte mot nio sådana tjänster för kammarrättsråd och divisionsordförande i kammarrätten i Stockholm, dels sex ordinarie tjänster för kammarrättslagman med beteckningen o i kammarrätten i Göteborg,
15. bemyndigar Kungl. Maj:t att den 1 januari 1972 inrätta tjänster för kammarrättsråd i Co 1 i kammarrätterna till det antal som förordats i statsrådsprotokollet den 12 mars 1971,

16. för budgetåret 1971/72 under andra huvudtiteln anvisar
- a) till *Regeringsrätten* ett förslagsanslag av 5 900 000 kr.,
  - b) till *Kammarrätterna* ett förslagsanslag av 13 200 000 kr.

Stockholm den 13 maj 1971

På konstitutionsutskottets vägnar

GEORG PETTERSSON

Närvarande: herrar Pettersson i Visby (s), Larsson i Luttra (c), Adams-son* (s), Nelander (fp), Henningsson (s), Hernelius* (m), Johansson i Trollhättan (s), Mossberg (s), Pettersson i Örebro (c), Werner i Malmö (m), Bergqvist (s), Gustavsson i Ängelholm (s), Molin (fp), Olsson i Sundsvall (c) och Wictorsson (s).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Larsson i Luttra (c), Nelander (fp), Hernelius (m), Pettersson i Örebro (c), Werner i Malmö (m), Molin (fp) och Olsson i Sundsvall (c), vilka anför:

Den i propositionen föreslagna omorganisationen av förvaltningsrättsskipningen innebär, att möjligheten till prövning i regeringsrätten praktiskt taget inskränks till mål av prejudikatbildande karaktär samt till mål där skäl för resning föreligger eller där målets utgång i kammarrätten beror på grovt förbiseende eller grovt misstag. Detta är enligt vår mening en alltför drastisk begränsning av fullföljdsrätten till högsta instans. Ytterligare någon möjlighet till ändringsdispens borde därför med hänsyn till den enskildes rättssäkerhet öppnas. Detta kan ske i enlighet med det förslag som framförts i ett särskilt yttrande av en ledamot av lagrådet och som innebär en smärre justering av 36 § i förslaget till förvaltningsprocesslag. Ändringen innebär att det också i andra fall än de ovan nämnda skall vara möjligt att medge prövningstillstånd om intresset av enhetlighet i rättstillämpningen och hänsynen till den enskildes rättstrygghet med styrka talar för en sådan fullföljd.

Med anledning av vad vi här anförnt anser vi att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen

5. med förklaring att riksdagen inte kunnat i oförändrat skick anta 36 § i det i propositionen 1971: 30 framlagda förslaget till förvaltningsprocesslag (författningsförslag nr 3) för sin del — i anledning av motionen 1971: 1389 — antar 36 § i nämnda förslag med den ändringen att paragrafen erhåller följande som *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Prövningstillstånd meddelas,

1. om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att frågan prövas av regeringsrätten eller

2. om det föreligger synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att grund för resning föreligger eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd meddelas i ett av två eller flera likartade mål, som samtidigt föreligger till bedömande, får prövningstillstånd meddelas även i övriga mål.

Meddelar regeringsrätten prövningstillstånd för viss fråga, får domstolen pröva även annan fråga som besvären avser.

Utskottets förslag

36 §

Prövningstillstånd meddelas,

1. om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att frågan prövas av regeringsrätten eller

2. om grund för resning föreligger, om målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag eller om eljest synnerliga skäl föreligger att målet prövas av regeringsrätten.

Om prövningstillstånd meddelas i ett av två eller flera likartade mål, som samtidigt föreligger till bedömande, får prövningstillstånd meddelas även i övriga mål.

Meddelar regeringsrätten prövningstillstånd för viss fråga, får domstolen pröva även annan fråga som besvären avser.

1. *Die erste Gruppe*

A. *Die erste Gruppe*

Die erste Gruppe ist die Gruppe der *„Kleinrentner“*. Sie besteht aus denjenigen, die eine kleine Rente erhalten, die nicht ausreicht, um ihren Lebensunterhalt zu bestreiten. Diese Gruppe ist die größte und die bedürftigste. Sie besteht aus denjenigen, die eine kleine Rente erhalten, die nicht ausreicht, um ihren Lebensunterhalt zu bestreiten. Diese Gruppe ist die größte und die bedürftigste.

Die zweite Gruppe ist die Gruppe der *„Mittelrentner“*. Sie besteht aus denjenigen, die eine mittlere Rente erhalten, die ausreicht, um ihren Lebensunterhalt zu bestreiten. Diese Gruppe ist die zweitgrößte und die zweitbedürftigste. Sie besteht aus denjenigen, die eine mittlere Rente erhalten, die ausreicht, um ihren Lebensunterhalt zu bestreiten. Diese Gruppe ist die zweitgrößte und die zweitbedürftigste.

Die dritte Gruppe ist die Gruppe der *„Großrentner“*. Sie besteht aus denjenigen, die eine große Rente erhalten, die ausreicht, um ihren Lebensunterhalt zu bestreiten. Diese Gruppe ist die drittgrößte und die drittbedürftigste. Sie besteht aus denjenigen, die eine große Rente erhalten, die ausreicht, um ihren Lebensunterhalt zu bestreiten. Diese Gruppe ist die drittgrößte und die drittbedürftigste.

Die vierte Gruppe ist die Gruppe der *„Vollrentner“*. Sie besteht aus denjenigen, die eine volle Rente erhalten, die ausreicht, um ihren Lebensunterhalt zu bestreiten. Diese Gruppe ist die viertgrößte und die viertbedürftigste. Sie besteht aus denjenigen, die eine volle Rente erhalten, die ausreicht, um ihren Lebensunterhalt zu bestreiten. Diese Gruppe ist die viertgrößte und die viertbedürftigste.

